

فصلنامه رهیافتهای نوین در مطالعات اسلامی

License Number: 85625

Article Cod: SH20RQ49155

ISSN-P: 2676-6442

نقش تربیت مهدوی در پیشگیری از جرم در جامعه

(تاریخ دریافت ۱۴۰۳/۰۸/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۳/۱۱/۱۲)

لیلا پورذاکری اشکذری

چکیده

در جهان امروز نیاز به حضور حضرت صاحب الزمان (عج) بیش از پیش احساس می‌شود و باید زمینه ظهور امام زمان (عج) فراهم شود که این امر مهم با تربیت نسل مهدوی و منتظر واقعی امکان پذیر است تربیتی که بر پایه ارزش‌های دینی بنا نهاده شود امام رضا (ع) در بیانات خود به مسأله تربیت و انتظار اشاره کرده و گاهی انتظار فرج را برترین فضیلت دانسته‌اند. لذا تربیت نسلی منتظر، اهمیت ویژه دارد که لازم است خانواده و جامعه، همگام در راه تحقق این مهم بکوشند. به هر صورت همانطور که می‌دانیم از جمله مسائلی که در جامعه امروز مطرح است پیشگیری از جرم است که بهترین و به هنگام ترین روش‌های پیشگیری از جرم را می‌توان در دین کامل اسلام یافت یکی از راهکارهایی که دین اسلام ارائه کرده است تربیت نسل منتظر است نسلی مهدوی که بر پایه ارزش‌های والای دین اسلام تربیت شوند زیرا با تربیت چنین نسلی که بر اساس ارزش‌های واقعی دین مبین اسلام پرورش یابند به طور چشمگیری از جرم پیشگیری می‌شود. به هر صورت با توجه به اهمیت موضوع در این پژوهش قصد داریم به موضوع بسیار پراهمیت نقش تربیت مهدوی در پیشگیری از جرم در جامعه بپردازیم.

واژگان کلیدی: تربیت مهدی، پیشگیری از جرم، انحرافات اجتماعی، تربیت اسلامی، مجرم

بخش اول: بررسی و شناخت واژه مهدویت

مهدویت. مهدی (امام منتظر) بودن. طبق معتقدات مذهب شیعه امامی و نیز برطبق روایات بسیاری که در کتابهای اهل سنت و جماعت آمده است، در آخرالزمان مهدی (عج) از آل محمد (ص) ظهور خواهد کرد. در میان احادیث نبوی، این حدیث دیده می شود که «اگر فقط یک روز از عمر دنیا باقی بماند، خداوند تعالی آن روز را به درازا خواهد کشاند تا اینکه از من یا خاندان من مردی پیدا شود که جهان را پر از داد کند، همچنانکه از جور پر بود». «مهدویت» از واژه «مهدی» گرفته شده و معنای اصطلاحی آن، اعتقاد به حضرت مهدی (علیه السلام) است، و باور به این که او فردی است از نسل پیامبر (صلی الله علیه و آله) که در آخر الزمان ظهور می کند و جهان را پر از عدل و داد می سازد آنچنان که از ظلم و جور پر شده بود. باور به ظهور شخصی که جهان را پر از عدل و داد کرده و ریشه های ظلم و ستم را برمی چیند، اختصاص به اسلام نداشته، بلکه شامل ادیان مختلف الهی و آسمانی می شود و در اسلام، مسیحیت، [۱] یهودیت [۲] و زرتشت [۳] و... به ظهور این شخص نوید داده شده است. بنابراین می توان گفت تمامی ادیان به آمدن موعودی مصلح باور دارند که این موعود در اندیشه زرتشت، سوشیات، [۴] در اندیشه مسیحیت حضرت مسیح و غیره... و در اسلام حضرت مهدی (علیه السلام) است که قرآن و سنت به آمدن آن بشارت داده اند اما از آنجا که نام آن منجی در میان مسلمانان «مهدی» است، این اندیشه را اندیشه «مهدویت» نامیده اند، هر چند سایر ادیان به آن اندیشه موعود گرایی و... می گویند. به هر حال، مهدویت، یک اندیشه و تفکر برگرفته از کتابهای آسمانی است که با فطرت و سنن عالم خلقت موافق است.

بخش دوم: بررسی و شناخت پیشگیری از جرم با نگاهی به انواع و اقسام آن

در معنای اصطلاحی پیشگیری از جرم، دو جهت گیری کلی وجود دارد. برخی از جرم شناسان مفهومی «موسع» برای تدابیر پیشگیرانه قائل می شوند؛ مطابق این مفهوم انجام هر اقدامی که علیه جرم بوده و آن را کاهش دهد، پیشگیری محسوب می شود. بر این اساس، این نوع برداشت انواع تدابیر کیفری و غیر کیفری چه مربوط به قبل و چه مربوط به بعد از وقوع جرم، پیشگیری محسوب می شود. لذا در این تعبیر حتی تعقیب و دستگیری بزهکاران، اعمال مجازات یا تعلیق اجرای آن، الزام آنان به جبران خسارت مجنی علیه و فردی کردن مجازاتها توسط قضات نیز پیشگیری به شمار می آید (محمدنسل، ۱۳۹۳: ۲۷). لذا این مفهوم طیف وسیعی از اقدامات کیفری و غیر کیفری را دربر می گیرد. امروزه مفهوم پیشگیری دارای ابعاد مختلفی بوده و با توجه به این ابعاد، تقسیم بندی های متفاوتی از آن صورت گرفته است. در یک تقسیم بندی، پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان در مقابل پیشگیری از جرائم بزرگسالان مطرح می شود. در مورد اطفال با فرض این که شخصیت آنان در حال شکل گیری است، رویکرد اصلاحی و پرورشی و اتخاذ تدابیر بازپروری به کار گرفته می شود، حال آنکه در رابطه با بزرگسالان به دلیل شکل گرفتن شخصیت در آنان، توسل به رعب انگیزی و تهدید به کیفر جایگزین می شود. در این خصوص، پاسخ گذاری و پاسخ دهی یکسان به مرتکبان جرایم، ناکارآمد بوده و به پایداری بزهکاری اطفال و نوجوانان بزهکار خواهد انجامید (موسوی، ۱۳۹۹، ص ۵). از نقطه نظر زمان اتخاذ اقدامات پیشگیرانه، سه نوع پیشگیری اولیه، ثانویه و ثالث در رابطه با عموم افراد جامعه، بزهکاران بالقوه و مجرمین بالفعل تعریف می شود. پیشگیری اولیه (Primary Prevention) یعنی مصون کردن افراد از رهگذر مبارزه با همه زمینه های ارتکاب جرم که در چارچوب توسعه اجتماعی قرار می گیرند (راجیان اصلی، ۱۳۸۳:

(۱۴۹) از قبیل: ارتقای شرایط زندگی و بهبود روابط افراد با توسل به عناصر آموزش، تأمین مسکن، فضاها، تفریحی و غیره. پیشگیری ثانویه (Secondary Prevention) یعنی به کارگیری شیوه‌هایی برای حمایت از افراد در آستانه خطر مانند: معتادان، ولگردان و کودکان بی سرپرست و خیابانی (همان: ۱۵۰-۱۴۹)؛ و پیشگیری ثالث (Tertiary Prevention) نیز به اقداماتی نظیر مشاوره برای زنان و بچه‌ها، مداخلات کیفری و گروه‌های گوناگون اطلاق می‌شود که معطوف به پیشگیری از تکرار جرم در خلال اقدامات فردی برای سازگاری مجدد اجتماعی یا خنثی نمودن بزهدکاران پیشین است.

پیشگیری‌های کوتاه مدت و بلندمدت نیز از نقطه نظر بازه زمانی فرایند اقدامات پیشگیرانه به پیشگیری‌های جامعه‌مدار، رشدمدار و آینده‌نگر تقسیم می‌شوند. در پیشگیری کوتاه مدت سعی بر این است که اقداماتی مقطعی و کوتاه مدت انجام گیرد تا بدین طریق بتوان فرصت‌های وقوع انحراف یا جرم را کاهش داد. پیشگیری بلندمدت نیز طرح برنامه‌ها و سازوکارهایی است که از طریق آن بتوان در آینده فرصت‌های وقوع جرم را کاهش داد. پیشگیری رشدمدار، یعنی مداخله روانشناختی-اجتماعی زودرس در فرایند رشد کودکان، برای جلوگیری از عوامل خطر سازی که احتمال پذیرش و تقلید رفتار مجرمانه پایدار را از سوی آن‌ها در آینده افزایش می‌دهد. در واقع در رویکرد پیشگیری رشدمدار اعتقاد بر آن است که گرایش به ارتکاب جرم، مسیری است که از دوران کودکی و نوجوانی آغاز می‌شود (مهدوی، ۱۳۹۸، ص. ۵).

دسته دیگر، پیشگیری از جرم بواسطه طراحی محیطی (Crime Prevention through Environmental Design) است که در ذیل قلمرو پیشگیری وضعی قرار داشته و بر این اساس تکیه می‌زند که طراحی محیط پیرامونی انسانها بر فرصت‌های ارتکاب جرم تأثیر دارد. این

دیدگاه از لحاظ مبانی نظری تا حدودی شبیه پیشگیری وضعی یا موقعیت مدار است که از آن به عنوان به روزترین و دارای گسترده ترین تدابیر الگوی کارآمد پیشگیری غیر کیفری یاد می شود (آقائی، ۱۳۹۹، ص. ۱)، لیکن قلمرو اجرا و اعمال آن محدودتر است. از نظر بهره گیری از اقدامات پلیسی و دخالت نهادهای گوناگون مدنی در پیشگیری فعال، نیروی پلیس محور اصلی پیشگیری است که برای اجتناب و دوری از وقوع جرائم وارد عمل می شود و در سطح اجتماعی نیز فعال است. در این میان، نقش نهادهای بازدارنده از جرم نیز حائز اهمیت است. در مقابل، در پیشگیری غیر فعال اقدامات متداول، از نوع تحذیر و ارباب مانند هشدارهای پلیسی صورت نمی گیرد و نقش نهادهای بازدارنده از جرم مانند نیروی انتظامی و دستگاه قضایی نیز در این میان بسیار کم رنگ است (تقی پور، ۱۳۹۸، ص. ۷)، پیشگیری غیر کیفری یا کنشی از حیث ماهوی اقدامی پیشین جهت خنثی نمودن عوامل گذار از اندیشه به ارتکاب جرم مطرح می باشد؛ و در حقیقت درمان ریشه های قبل از وقوع جرم است. این نوع از پیشگیری در پرتو پیشگیری های وضعی و اجتماعی قابل بررسی است. پیشگیری وضعی (Situational Prevention) در برگیرنده مجموعه اقدامات و تدابیر غیر کیفری است که از طریق از بین بردن یا کاهش فرصت های مناسب برای وقوع جرم و نامناسب جلوه دادن شرایط و موقعیت پیش جنایی، از ارتکاب جرم جلوگیری می کند (چالچاله، ۱۳۸۷: ۶). راهبرد این شیوه، کاهش و حذف موقعیت ها و فرصت های ارتکاب جرم (دیدار، ۱۳۹۷، ص. ۱) از رهگذر کنترل بزه کار، حفاظت از بزه دیده و ایجاد تغییرات محیطی است. تمرکز پیشگیری وضعی بر انگیزه ها و ایجاد موانع رفتاری خاص، آن را از سایر رویکردهای دیگر پیشگیری از جرم متمایز می سازد. پیشگیری اجتماعی (Social Prevention) نیز شامل آن دسته از تدابیر و اقدام هایی است که با مداخله در محیط اجتماعی عمومی و شخصی افراد از قبیل محیط های فرهنگی، اقتصادی،

سیاسی و خانواده تلاش دارد تا سازوکارهای خودکنترلی و مهارت‌های اجتماعی را افزایش دهد (ساریخانی، ۱۳۹۵، ص.۳) که از جمله آن تأسیس مکان‌های تفریحی و پارک‌ها برای تفریح، تأسیس مراکز آموزشی، پرورشی، فرهنگی، ایجاد درآمدزایی و اشتغال زایی در محله‌ها، تقویت باورهای دینی از طریق فعال کردن مؤثر و مناسب مراکز مذهبی محلی (عباچی، ۱۳۸۳: ۶۱-۶۰) است.

پیشگیری کیفری (Penal Prevention) یا واکنشی از طریق اعمال مجازات‌ها، رعب‌انگیزی و عبرت آموزی جمعی یا فردی در صدد پیشگیری از بزهکاری دوباره افراد است.

پیشگیری قضائی (Judicial Prevention) نیز تدابیر دستگاه قضائی در خصوص اصلاح مجرمان از طریق اعمال سیاست‌های تقنینی در مقابل مجرمین، بعنوان مثال استفاده مناسب از قرارهای تأمین و ضمانت اجراها و جلب اعتماد عمومی نسبت به نهادهای عدالت کیفری (شیری، ۱۳۸۶، ص.۱) را شامل می‌شود. نهایتاً پیشگیری انتظامی (Disciplinary Prevention) به منظور ارتقای ضریب امنیت اجتماعی و ایجاد احساس امنیت و کاهش جرم از طریق بکارگیری برنامه‌های انتظامی نظیر استفاده از مأموران با لباس فرم، ایجاد گشت‌های انتظامی، جلب اعتماد عمومی نسبت به نیروی پلیس و غیره صورت می‌پذیرد.

بخش سوم: اهمیت حقوق بشر در عصر مهدوی و اهمیت آن برای تربیت نسل مهدوی با هدف پیشگیری از جرم

یکی از اموری که در جوامع روایی و متون شیعه و سنی به تواتر ذکر شده و فریقین بر آن اتفاق نظر دارند، ظهور مهدی (عج) است؛ کسی که حقوق مسلم انسان را مثل برابری و مساوات و عدالت و رفاه و امنیت اجتماعی و شخصی، براساس ایمان به خدا و احکام ناب اسلام برقرار می‌کند و مردم دنیا را از چنگال ستمکاران و جباران و استثمارگران نجات می‌دهد. فریقین (شیعه و سنی) این را وعده الهی می‌دانند که تخلف ناپذیر است. دنیا به طرف عصر ظهور در حرکت است. حق مالکیت و امنیت اجتماعی که از مطالبات هر فرد محسوب می‌شود، در این اخبار از صیانت خاصی برخوردار است (مطهری، ۱۳۸۰، ص. ۵۰۸). تخلف‌پذیری حقوق بشر در مفهوم عدالت در مقابل عدالت در اندیشه مهدویت در اینجا نمایان می‌شود که میثاق‌های بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی به دولت‌ها اجازه می‌دهند در صورت بروز یک خطر عمومی استثنائی که موجودیت ملت را تهدید می‌کند، تدابیری خارج از الزامات مقرر در حقوق بشر را اتخاذ نمایند.

بند اول: قانون مداری در جامعه مهدوی و ضرورت وجود آن برای تربیت نسل مهدوی

استقرار و استمرار نظام توحیدی در دوران ظهور امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) جز بر پایه قانون و رعایت همگانی آن تحقق نمی‌یابد. قانون مداری در همه ابعاد اجتماعی عصر ظهور، اصلی‌ترین رکنی است که گسترش عدالت در همه جای زمین را تضمین می‌کند.

اساس عزت و اعتبار شهروندان در جامعه ای که قانون در آن اقتدار یافته است، رعایت قانون است. در چنین جامعه‌ای، آنان که بعدی گران به حقوق دیگران و تجاوزکنندگان از حدود قانون هستند، ذلیل و بی حرمت هستند. وقتی جامعه توحیدی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شکل می‌گیرد، اراده و خواست خدا، تعیین‌کننده مسیر انسان‌ها خواهد بود؛ خدایی که تجاوزگران را دوست نمی‌دارد. (۳) در این جامعه، امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به عنوان رهبر جامعه، موظف به برخورد قاطع با قانون شکنان است، به گونه‌ای که شرکت آنان را در هم شکند و ذلت و خواری را نصیب آنها سازد: «أَيْنَ قَاصِمٌ شَوْكَةَ الْمُعْتَدِينَ؟» کجاست آن حاکم قدرتمندی که شوکت و عزت تجاوزگران و قانون شکنان را در هم می‌شکند».

بند دوم: آموزش مبارزه با ظلم نکته مهم برای تربیت نسل مهدوی

کسانی که به ناحق کشته شوند، افرادی که به جرم حقیقت‌خواهی مورد ظلم و شکنجه و قتل واقع شوند، به یقین در دولت امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) خون آنها پایمال نمی‌شود؛ چرا که حضرت، منتقم خون همه مظلومان تاریخ است؛ انتقام‌گیرنده خون به ناحق ریخته پیامبران، امامان و فرزندان آنها و نیز خواهان خون شهیدان کربلا است: «أَيْنَ الطَّالِبُ بِذُحُولِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَبْنَاءِ الْأَنْبِيَاءِ؟ أَيْنَ الطَّالِبُ بِدَمِ الْمَقْتُولِ بِكَرْبَلَاءِ». (۵)

خون‌خواهی خون‌های به ناحق ریخته شده، به ویژه خون آنان که در جهت استقرار حکومت الهی کوشیدند، در دوران حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) تکلیفی شرعی و قانونی و ضرورتی حکومتی حساب می‌شود؛ زیرا آنان که بدون موفقیت در برقراری حکومت

اسلامی به شهادت رسیدند، بخشی از پاداش نیکوی آنها، همین وراثت و حکومت صالحان در زمین است و انتقام از قاتلان آنها، نوعی قدرشناسی از آنان به حساب می آید.

«از ویژگی های دوران حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، آن است که عدالت در جامعه ظهور و غلبه پیدا می کند، راه ها و جاده ها امنیت کامل می یابند و مظلوم داد خویش را از هر کس که به او ستم کرده است، می ستاند». (۶) قانون حق، آن است که بتواند جلوی ظالم را بگیرد و زمینه را برای دادخواهی مظلومان هموار سازد. اگر در جامعه ای حتی اگر نام اسلامی بر خود نهند ظالمان و ستمگران امنیت داشته باشند و مظلومان و ستمدیدگان توان شوریدن بر آنان و گرفتن حق خویش را نداشته باشند، خداوند آن جامعه را به عذاب و فنا تهدید می کند.

بند سوم: اجرای قانون در هر شرایط و برای همه برای تربیت نسل مهدوی

تا سخت گیری در اجرای قانون نباشد و تا قانون شکنان از شکستن قانون واهمه نداشته باشند، جامعه قانون مند نمی شود و تا با متجاوزان به حقوق دیگران، با صلابت و قدرت برخورد نشود و تا حق مظلومان با قاطعیت و شدت از آنان باز ستانده نشود، جامعه امنیت نمی یابد. قانون مداری در حکومت عدل مهدوی به اندازه ای است که تحت هیچ شرایطی، اجرای قانون تعطیل بردار نیست و در سخت ترین و پیچیده ترین اوضاع نیز حاکمیت قانون حفظ می شود. امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) ستم ستمگران را به خودشان بر می گرداند و حقوق ستمدیدگان را به هر قیمتی که باشد، از ستم پیشگان می گیرد و به آنها باز می گرداند. «از مظالم عباد را می پردازد، تا آنجا که اگر از باب مثال مالی زیر دندان ظالمی باشد، آن را می کند تا به صاحبش برگرداند». در هر کجای تاریخ آنان که داعیه حکومت داشته اند، ادعای رعایت برابری همگان در برابر قانون را نیز داشته اند؛ حتی آنان که در اجرای قانون به تبعیض

می‌پردازند، باز هم در شعارهایشان برابری همه افراد جامعه در جواب گویی به مسئولیت‌های قانونی را مورد تأکید قرار می‌دهند. بدیهی است که امامی معصوم هم چون امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) که خود تجلی قانون و نماد حقیقی قانون‌مداری است، زمانی که پرچم حکومت جهانی توحید و عدل را بر می‌افرازد، هر کس را در هر کجای مملکت اسلام و در هر پست و مقام و موقعیتی که باشد و هر اندیشه و مرامی که داشته باشد، مجبور به اطاعت از قانون می‌کند و قانون عدالت را درباره همگان یکسان می‌سازد. در سخنی از امام باقر (علیه السلام) آمده است: «مهدی ما... در میان همه آفریدگان خدا عدالت را برقرار می‌کند، چه انسان‌هایی نیکوکار باشند و چه افرادی بدکار».

بند چهارم: انتظار فرج، راهبرد کاهش ناهنجاری‌ها و آسیب‌هایی اجتماعی در جهت تربیت نسل مهدوی

هر کس که از منزل روانه بیرون می‌شود، با انحراف‌ها و ناهنجاری‌های متعددی روبه‌رواست که روح و روان او را می‌آزارد. از مهم‌ترین این ناهنجاری‌ها که نمود عینی یافته و آثار سوء آن بنیان‌های جامعه دینی را نشانه گرفته و اُمّ‌المفاسد به شمار می‌رود، اعتیاد است. بر اساس گزارش جهانی سازمان ملل، به نقل از مسئولان وزارت بهداشت جمهوری اسلامی ایران، بیش از ۳/۷ میلیون نفر از مردم ایران مواد مخدر مصرف می‌کنند که از این میزان ۲/۵ میلیون نفر آنها معتاد به شمار می‌روند و ۱۳۷۰۰۰ نفر هم هر از گاه مواد تریقی. بر اساس همین گزارش، در سال ۲۰۰۴ میلادی، ایران با مصرف ۲/۸٪ کل مواد مخدر دنیا، بیشترین مصرف دنیا را داشته است. از سوی دیگر بیش از ۶۰٪ صادرات مواد مخدر، در مسیر رسیدن به دست مشتریان آن در سایر کشورها، وارد ایران می‌شود و ایران ناگزیر است مبلغ ۸۰۰ میلیون دلار (معادل ۱/۳٪

بودجه کشور) و حدود دو برابر امریکا برای کنترل روند داد و ستد مواد مخدر هزینه نماید. همین گزارش گویای آن است که در سال ۲۰۰۳ ایران با کشف و ضبط ۹۷۵۷۵ کیلوگرم مواد مخدر، ۴۴٪ میزان کشف و ضبط آن را در دنیا داشته و این در حالی است که میزان تولید مواد مخدر افغانستان در سال ۲۰۰۴، ۴۲۰۰ تن بوده و طبق بررسی‌ها، تولید مواد در سال ۲۰۰۶ نسبت به سال قبل آن افزایش داشته است. بررسی‌ها بیان گر آن است که در ایران سن اعتیاد به شدت کاهش یافته است. اعتیاد، حتی در مدارس راهنمایی نیز به چشم می‌خورد و به طور کلی ۲۰٪ دانشجویان و ۱۳٪ دانش‌آموزان کشور در معرض اعتیاد قرار گرفته‌اند. نگران‌کننده‌تر از این موضوع آن است که طبق اظهارنظر روان‌پزشک دفتر اعتیاد سازمان بهزیستی استان خراسان رضوی، الگوی مصرف مواد مخدر از مصرف سنتی (شیره و تریاک) به مصرف کریستال تغییر کرده است.

بخش چهارم: انتظار فرج؛ راهبرد ایجاد امید و از میان بردن کج روی و انحراف برای تربیت نسل مهدوی

شاید بتوان امید به آینده را از مهم‌ترین عوامل تحرک، پویایی و رشد جامعه، فرهنگ، شخصیت و حتی اقتصاد و سیاست دانست. امید به آینده، راه را بر بسیاری از انحرافات و کج‌روی‌ها می‌بندد و در جنبه‌های مختلف زندگی، شخص را به تحرک و تلاشی مضاعف وادار می‌نماید. افراد ناامید معمولاً گوشه‌گیر، منزوی و حداقل ساکنند، اما افراد امیدوار نه تنها در مقابل خطرات و آسیب‌های مختلف سر فرو نمی‌آورند و تسلیم شرایط سخت و ناگوار نمی‌شوند، بلکه سختی شرایط را فرصتی مناسب برای ادامه مسیر خویش می‌یابند. در مقابل، انسان‌های ناامید بدون هیچ مقاومتی تسلیم طوفان حوادث شده، در برابر تغییرات، توان و

استعداد انسانی خویش را از یاد می‌برند و گاه حتی هستی خویش را نیز بر باد رفته می‌بینند. بنابراین، وجود امیدواری، به جامعه شادی، تحرک و پویایی می‌دهد و زمینه رشد و شکوفایی استعدادها را فراهم می‌نماید. انقراض و اضمحلال جامعه‌ای که در آن امید مرده است، اگر حتمی نباشد، قطعاً نزدیک خواهد بود. تأثیر امید بر نظام اقتصادی و سیاسی جامعه بسیار ژرف و عمیق است، لکن اثر آن بر فرهنگ و عناصر فرهنگی از اهمیت بیشتر و در خور توجهی برخوردار است؛ چرا که اگر امید و امیدواری به صورت اصل و اساس فرهنگ درنیامده باشد، هم خود دچار انقراض و مرگ خواهد شد و هم تأثیراتی بسیار منفی در سایر خرده نظام‌های جامعه دارد و نظام شخصیتی افراد را نیز نابود خواهد کرد. شاید به همین دلیل است که در فرهنگ اسلامی، ناامیدی (یأس) از جمله گناهان کبیره به شمار آمده و از همین روست که در نظام فرهنگ دینی (تشیع)، عناصر بسیار عظیم فرهنگی برای تزریق امید به جامعه در سطوح مختلف وجود دارد که بهره‌گیری از آنها (همراه با برنامه‌ریزی) جامعه را دچار تحولی شگرف و عمیق خواهد کرد. از جمله این عناصر که امید را وارد خرده نظام‌های جامعه می‌کند، شخصیت افراد را به آینده خوش بین و امیدوار می‌نماید و از هجوم عناصر فرهنگی بیگانه جلوگیری می‌کند، انتظار ظهور منجی است. متأسفانه نتایج بررسی‌های اجمالی از فرآیندهای فرهنگی رایج و در حال گسترش، نشان از بهره‌گیری اندک نظام سیاسی و برنامه‌ریزان فرهنگی ما از این سرمایه عظیم دارد. در حالی که همان بررسی‌ها چنان که گذشت، حاکی از استفاده‌های فراوان و گاه افراطی سایر مذاهب (به ویژه مسیحیت) از همین عقیده، حتی در مسائل نظامی و کشورگشایی است و این غفلت گاه در حدی است که بعضی از مسلمانان با وجود در اختیار داشتن چنین منابع عظیمی، باز هم به آنان گرایش می‌یابند. شاید یکی از نقش‌های مهم و اساسی هر نظام سیاسی، امیدوار کردن افراد و جامعه باشد؛ چرا که سرزندگی

و گام‌های رو به جلو افراد و جامعه، زمینه استقرار و پایداری نظام سیاسی را تقویت و مستحکم می‌کند. بنابراین، هر اندازه که حساسیت نظام سیاسی نسبت به بقای خود بیشتر باشد، باید بر امیدوار کردن اعضای جامعه تأکید بیشتری نماید. ناگفته پیداست که ناامیدی و گسترش آن در سطح جامعه می‌تواند تغییر نظام سیاسی را در پی داشته باشد. انتظار فرج به زندگی اجتماعی شادی و امید می‌دهد، نظام فرهنگی را بالنده و پویا می‌کند و با امیدوار کردن افراد جامعه، نظام سیاسی را از حوادث و ناملازمات محفوظ می‌دارد. با روح امید که از طریق انتظار به ساختارهای اجتماعی تزریق می‌شود، افراد در برابر امواج نیرومند فساد و انحراف بیمه می‌گردند و نه تنها با گسترش دامنه آن، مأیوس نمی‌شوند، بلکه به مقتضای «وعده وصل چون شود نزدیک، آتش عشق تیزتر گردد»، وصول به هدف را در برابر خویش می‌بینند و برای مبارزه با فساد و یا حفظ خویش با شوق و عشق بیشتری تلاش می‌کنند.

بخش پنجم: حق داشتن خانواده خوب برای کودکان در جامعه مهدوی

داشتن خانواده خوب برای تربیت نسل مهدوی در جامعه مهدوی بسیار اهمیت دارد و برنامه ریزی برای استحکام بنیان خانواده نکته مهم در چنین جامعه‌ای است زیرا کودکان در خانواده رشد و پرورش می‌یابند و خانواده‌ها زمینه ساز تربیت مهدوی در جوامع هستند و باید مورد توجه قرار گیرد و برای تحکیم خانواده در جوامع برنامه ریزی صحیح صورت گیرد و حق همه کودکان است که در خانواده خوب تربیت شوند که تعالی و رشد یابند. در پرورش یک نسل منتظر، خانواده از جایگاه والایی برخوردار است. اگر بنا باشد مردم به حال خود رها شوند و هر کس به دنبال خواسته‌ها و هوس‌های خود برود، اجتماع به صورت ناموزون و ناهماهنگ درمی‌آید و هرج و مرج و بی‌بند و باری بر آن، حاکم خواهد شد؛ چون اجتماع، وابسته به خانواده و

تربیت خانواده است. از آن جا که اصلاح جامعه، به اصلاح فرد وابسته است، تا فرد، اصلاح نشود، جامعه هم اصلاح نمی شود و در این اصلاح، نقش خانواده و زن، اهمیت بسزایی دارد. به طور کلی، اجتماع، همان خصوصیتی را به خود می گیرد که افراد آن دارند و وقتی محیط، سالم می شود که افراد آن جامعه، مردمانی پرهیزگار باشند و پیوسته در راه اصلاح قدم بردارند. این حرکت تربیتی و اخلاقی در جامعه، نشانگر وجود زنان و مادرانی است که مردانی باایمان و باتقوا را در خانواده و در دامن پر مهر خود پرورش می دهند. آنچه در فرآیند تربیت نسل منتظر، مهم است، این است که والدین باور داشته که در جامعه اسلامی مهدی باور، باید برای فرزند به تربیتی هدفمند توجه کرد. حضرت زکریا علیه السلام افق دیدش این نبود که فرزندی داشته باشد تا فلان رتبه مادی و دنیایی را به دست بیاورد؛ بلکه او به تربیتی هدفمند می اندیشید. حضرت زکریا می گوید: خدایا! به من فرزندی عطا کن که وارث علم یعقوب شود و عالمی دینی شود که بتواند علمش را به دیگران منتقل کند؛ نه اینکه صرفاً یک شهروند خوب و سالم باشد. از راه های تعالی و رشد معنویت و باورهای دینی در خانواده و جامعه، آموزش و گسترش فرائض الهی در جامعه است. در این مورد نیز والدین باید در خانه بکوشند تا انجام فرائض عبادی و فلسفه آن را برای فرزند بیان کنند. در کنار این آموزش، نهادهای تربیتی جامعه چون آموزش و پرورش، دانشگاه، صدا و سیما و رسانه های تبلیغاتی هم باید در گسترش تعالیم و فرائض عبادی دین بکوشند؛ برای نمونه می توان در جامعه، فریضه الهی نماز را گسترش داد که به گفته قرآن کریم، نماز بازدارنده از فحشاء و منکرات است. رحمهما الله (آل عمران: ۳۸) عده ای بر این باورند که عبادات، منحصر است در انجام نماز و خواندن نمازهای مستحب و گرفتن روزه های واجب و مستحب، بدون آن که در رمز و راز آن اندیشه کنند، یا در زمان و اوضاع آن تعقل نمایند؛ در حالی که در قرآن بیش از هزار بار، کلمه «علم» و مشتقات آن، که

نشانه باروری خرد و اندیشه است تکرار شده است و افزون بر هفده آیه به طور صریح انسان را به تفکر دعوت کرده است. بیش از ده آیه با کلمه «انظروا» (دقت کنید) شروع شده است. بیش از پنجاه مورد کلمه «عقل» و مشتقات آن به کار رفته است و در چهار آیه نیز قاطعانه به تدبّر در قرآن امر شده است. همچنین از کلمه «فقه» و «تفقه» و امثال آن بهره گرفته شده است. امام هشتم اصلی ترین عبادت را اندیشیدن و بهره وری از خرد می‌داند و می‌فرماید: لیست العبادۀ کثرۀ الصیام والصلوۀ، وانما العبادۀ کثرۀ التفکر فی امر الله ؛ (ابن بابویه، ۱۳۷۸: ج ۱، ص ۱۵۶) عبادت، زیادی روزه و نماز نیست؛ بلکه بسیار اندیشیدن در امر خداوند است. (داداش زاده و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۳).

نتیجه‌گیری

در جمع بندی و نتیجه گیری نه‌ای این مقاله باید گفت نقش ارزش‌ها و اصول اخلاقی مهدوی در شکل دهی به رفتارها و اعمال افراد انکار ناپذیر است و می‌توانند به جلوگیری از رخ داد جرم کمک کنند. همچنین وجود یک جامعه مهدوی بر پایه اصول عدالت اجتماعی و احترام به حقوق بشری بر پیشگیری از جرم و تقویت ارتباطات اجتماعی قابل مشاهده است و ایجاد فرهنگ و ارزش‌های جامعه مهدوی بر رفتارها و اعمال افراد در جامعه قابل مشاهده است و می‌توانند به پیشگیری از جرم کمک کنند و اقدامات عملی که می‌توان انجام داد تا فرهنگ جامعه مهدوی در پیشگیری از جرم تأثیرگذار باشد و ارتباطات اجتماعی را تقویت کند و تأثیر تربیت نسل مهدوی بر کاهش جرم و تربیت بر اساس اصول و ارزش‌های مهدوی، می‌تواند به کاهش روند جرم و جنایت در جامعه منجر شود. همچنین آموزش و پرورش مبتنی بر اصول مهدوی، می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای پویا و پیشرفته از لحاظ اخلاقی و اجتماعی منجر شود که

احتمالاً کاهش جرم و جنایت را تسهیل می‌کند و فرهنگ و ارزش‌های مهدوی، می‌تواند تغییرات مثبتی در رفتار و اعمال افراد جامعه ایجاد کند که به دور از انجام جرم‌ها باشد همچنین ایمان به مهدویت و مشارکت فعال در فرآیندهای مهدوی، می‌تواند به عنوان یک محرک برای پیشگیری از جرم و جنایت عمل کند "ایجاد فضایی با تأکید بر عدالت اجتماعی و احساس مسئولیت اجتماعی، می‌تواند به تقویت ارتباطات انسانی و کاهش نیاز به جرم و جنایت منجر شود. نهایت برای تربیت نسل مهدوی به منظور پیشگیری از جرم سه مورد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱- برای حل مشکلات و رفع موانع تربیت نسل مهدوی پیشنهاد می‌شود ابتدا به طور کامل و ریشه‌ای این مشکلات بررسی و برطرف شود که زمینه و بستر لازم برای تربیت نسل مهدوی ایجاد شود که بتواند نسل مهدوی در جامعه تربیت نمایند مصوبه سند توسعه فرهنگ مهدویت و انتظار در سال ۱۴۰۲ در شورای عالی انقلاب فرهنگی موجود است اما هنوز به طور جدی دنبال نشده است که پیگیری جدی مسئولان و برنامه ریزی صحیح می‌طلبد که این امر مهم عملی شود. و حتی قوانین دیگری نیز در این مورد تدوین شود زیرا این امر مهم زمینه ساز پیشگیری از جرم است.

۲- ایجاد پلیس ویژه اطفال و نوجوانان با همفکری نیروی انتظامی و قوه قضائیه و سایر نهادها به پیشگیری از جرم کمک بسیاری می‌نماید و آموزش خانواده‌ها درباره تربیت نسل مهدوی نیز بسیار در تربیت نسل مهدوی موثر است که با برنامه ریزی باید این آموزش‌ها صورت گیرد طبق لایحه پلیس ویژه اطفال و نوجوانان که بنابه پیشنهاد قوه قضائیه در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۲/۵ هیأت وزیران به تصویب رسیده است که طبق این لایحه باید پلیس ویژه اطفال و نوجوانان تشکیل شود که این طور که به نظر می‌رسد هنوز اقدامات جدی برای ایجاد پلیس ویژه اطفال

و نوجوانان انجام نشده است در حالی که این امر برای پیشگیری از جرم و تربیت نسل مهدوی ضروری است.

۳- نهادهای سازمان‌ها و ادارات و خانواده‌ها باید با برنامه ریزی دقیق همدل و همراه باشند تا بتوانند نسلی مهدوی تربیت کنند و سبب کاهش جرم در جامعه شوند زیرا نسل مهدوی باید نسلی آگاه باشند همچنین برای کاهش طلاق در جامعه باید برنامه ریزی بهتری صورت گیرد زیرا با متلاشی شدن بنیان خانواده سرنوشت کودکان نیز با مشکل مواجه می‌شود و حتی کودکان خیابانی نیز گاهی فرزندان طلاق هستند در بخشی از سند ملی کودک و نوجوان مبتنی بر آموزه‌ها و معارف اسلامی آمده که کودک و نوجوان حق «با خانواده بودن» را دارد و نباید از خانواده خود جدا شود مگر در مواردی که با تشخیص دادگاه صالح و با رعایت مصلحت و غبطه او، بودن در خانواده محل سلامت جسمانی یا روانی و یا موجب انحراف اخلاقی وی باشد. در مواردی که خانواده فاقد شرایط مناسب برای نگهداری و رشد کودک یا نوجوان است دولت موظف است با تدابیر شایسته و به موقع نسبت به رفع مشکل خانواده اقدام نماید اما هنوز این قوانین در کشور به طور جدی عملی نشده است که باید مسئولان برای رفع این مشکل‌ها باید تلاش بیشتری داشته باشند.

منابع و مآخذ

الف) کتب فارسی

(۱) آقا تهرانی 'م و حیدری کاشانی 'م کتاب خانواده و تربیت مهدوی انتشارات کتاب یوسف'

۱۳۹۳

(۲) جعفر پیشه، مصطفی، مهدویت و مردم سالاری، ۱۴۰۲

(۳) حسینی دشتی، سید عبدالله، چهره های درخشان چهارده معصوم، قم، انتشارات موعود

سالم، ۱۳۸۴ ش

(۴) فتحی واجارگاه، کوروش، اصول و مفاهیم برنامه ریزی درسی، تهران، انتشارات بال،

۱۳۹۰ ش

(۵) کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۱۳ ق.

(۶) مدرسی 'م' هدایتگران راه نور (کتاب زندگانی بقیه الله الاعظم امام مهدی (عج) انتشارات

محبان الحسین (ع) '۱۳۸۸

ب) مقالات

(۱) آخوندی، محمد باقر، انتظار فرج، راه برد کاهش ناهنجاری ها و آسیب های

اجتماعی، ۱۳۸۶، مشرق موعود سال اول، شماره ۲

(۲) استوار 'خوش نیت' 'غ' انصاری مقدم 'م' تحلیل شیوه‌های تربیت معنوی فرزندان در آموزه‌های قرآنی - حدیثی '۱۴۰۱

(۳) احمدی، علی اصغر، چگونه می‌توان کودکان و نوجوانان را با وجود مبارک امام زمان (عج) مانوس کرد؟، موعود ۱۳۸۲ شماره ۳۸

(۴) اخویان، محمد علی، عصر ظهور و رشد عقلی بشر، ۱۳۹۷

(۵) العبد الخانی، ماجده، وظایف اخلاق و تربیتی والدین مهدی باور از منظر قرآن کریم، ۱۳۹۵، قرآنی کوثر بهار، شماره ۵۷، صفحه ۲۴

(۶) ارشادی، سمیه، ذاکری، احمد، سرپرستی و «فرزندخواندگی» در شاهنامه فردوسی با استناد بر کنوانسیون حقوق کودک، ۱۳۹۶

(۷) انصاری مقدم، انحاء تربیت مهدوی فرزندان در سبک زندگی اسلامی، ۱۴۰۱

(۸) بیگی، جمال، تیموری، مهرداد، آموزش کودکان و نوجوانان محروم از آزادی و چالش‌های فراروی آن در حقوق ایران، ۱۳۹۹ - حقوق کودک، شماره ۵

(۹) پهلوان، منصور، «بایسته‌های پژوهشی در مسئله مهدویت». مجله سفینه، ش ۱۲، ۱۳۸۲ ش

(۱۷)، پیوندی، غ، جهان‌تغ، حسین، نجفی، حسین، نقش و جایگاه پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون ژنو ۱۹۴۹ در حقوق بین الملل، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۴۰۲، جستارهای حقوق عمومی سال دوم تابستان ۱۳۹۷ شماره ۵

- (۱۰) حسینی، سید عبدالجلیل، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ۱۴۰۱
- (۱۱) خادمی شیرازی، یاد مهدی (عج)، تهران، مؤسسه نشر و تبلیغ، ۱۳۶۵ ش.
- (۱۲) رزاقی موسوی، سید سجاد، بازپروری کودکان و نوجوانان محروم از آزادی، ۱۴۰۱
- (۱۳) سامانی، احسان، تحلیل فقهی حقوق مجازات مدعی دروغین مهدویت با تأکید بر ادله
ارتداد، ۱۳۹۹
- (۱۴) سیدکلان، س، فنی اصل، ع، رستمی، م، حسن پور، ت، ارائه الگوی روش‌های اصلاح و تغییر
رفتارهای فردی و اجتماعی بر مبنای فلسفه انتظار، ۱۳۹۷
- (۱۵) صافی، احمد، سازمان و قوانین آموزش و پرورش ایران، تهران، انتشارات سمت، چاپ
نهم، ۱۳۸۰ ش.
- (۱۶) صافی، احمد، سازمان و اداره امور مدارس، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۸۸ ش.
- (۱۷) صبوری پور، مهدی، حق‌بین، فائزه، نوآوری‌ها و چالش‌های قانون حمایت از اطفال و
نوجوانان در پیشگیری از کودک آزاری، ۱۴۰۲
- (۱۸) فائق، مجتبی، آیین خردورزی فرزندان از دیدگاه قرآن و روایات معصومین (صلوات الله
علیهم اجمعین)، ۱۳۹۲
- (۱۹) فرجاد تهرانی، ترگل، غفارزاده، مینا، نقش هوش عاطفی در تعلیم و تربیت کودکان،
۱۳۹۹

ب) منابع لاتین

(۱) J. BAIER and R.E. WRIGHT View, "If You Love Me, Keep My Commandments": A Meta-Analysis of the Effect of Religion on Crime, ۲۰۰۱

(۲) J. Petts et al., *The Influence of Family and Religious Characteristics on Trajectories of Delinquency from Adolescence to Adulthood*, ۲۰۰۹

(۳) R.LEE, *Religious Institutional Base and Violent Crime in Rural Areas*, ۲۰۰۶

(۴) Henslin, James M. *Essentials of Sociology: A Ground-to-Ground Approach*, the ۱۴, ۲۰۱۹ edition.

(۵) Nichols, Adri and Howard, *A Practical Guide to Curriculum Planning*, translated by: Dariush Dehghan, Tehran, Qadiani, ۲۰۱۳.